Sociálně-politický obsah zákonů válečných.*)

Dr. Jos. Lukáš.

Podstata válečných zákonů nespočívá pouze v tom, že byly vydány v době válečné, nýbrž že k nim zavdaly příčinu válečné události, ba dokonce i možnost příštího vzniku událostí takových. Následkem toho dlužno počítati k těmto ustanovením i ta, jež nebyla snad vydána po 28. červenci 1914, nýbrž i ta, jež dříve vzhledem k příští případné válce byla uzákoněna, ale působnost jejich počala se teprve po vyhlášené mobilisaci.

Se stanoviska zákonodárné techniky jsou ustanovení ta, pokud vydána byla po uvedené době nebo i krátce před ní, *císařská nařízení* vydaná na základě §u 14. zákl. zákona státního o zastupitelstvu říšském ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. s *prozatímní mocí zákona*. Tato prozatímnost spočívá však nejen ve známé podmínce uvedeného paragrafu (že totiž pozbývají moci zákona, opomenula-li vláda předložiti je říšské radě nejblíže po jich vyhlášení se sešedší a to nejprve sněmovně poslanecké do čtyř neděl po jejím se sejití ke schválení, anebo když by schválení jejich některá z obou sněmoven neudělila), nýbrž i v tom, že dle povahy své určena jsou pouze na dobu válečných operací, nebo na nedlouhou dobu po ukončení války, pokud se týče uzavření míru.

Tím ovšem není vyloučeno, že by ta která ustanovení, jež vydána nebo jichž vydání urychleno bylo stavem válečným, i po válce pozbyla významu, ba seznáme, že některá ustanovení dle své povahy budou působiti i nadále.

Málokteré události dovedou tolik rušivě působiti na hospodářské poměry jednotlivce i veškerenstva jako události válečné. Přirozeně hledí tudíž i zákonodárství válečné doby těmto poměrům se přizpůsobiti a jim hověti a zajisté v první řadě onu rušivou sílu zmenšovati anebo ji aspoň paralysovati. Všeobecně ovšem snahy tyto nemohou dosíci účinků absolutních, ale oprávněným zůstává vždycky požadavek, aby hojivé účinky zákonodárství působily aspoň v těch vrstvách, jež válkou jsou nejvíce postiženy a

*) Dle přednášky v Právnické Jednotě v Praze ze dne 18. února 1915.

KNIHOVNA MINISTERSTVA SOC. PÉČE

kde by vedle toho škodlivé účinky stavu válečného trvale anebo aspoň na dlouhou dobu ohroziti mohly hospodářskou existenci toho kterého individua. Jest na snadě, že v těchto případech zpravidla jednati se bude o třídy hospodářsky nejslabší, o něž dle moderních zásad státo- a obecno-hospodářských vůbec pečovati sluší dokonce i na vrub prostředků veřejných. Nebude proto bez zájmu, poukázati na jednotlivé stránky válečného zákonodárství, pokud zásady tyto i tam byly uplatněny, čili pokud vyhověno bylo t. zv. zásadám sociálně-politickým a ve kterých směrech a jakou měrou uplatněny tam zásady ty vzhledem k positivním zásadám sociálně-politickým v platných již zákonech obsaženým anebo v zákonech, jež snad u nás jednou platnosti nabudou, bude-li zákonodárství pokračovati cestou u nás nastoupenou. Zájem tento nebude snad zmenšen okolností, že se jedná o ustanovení, jež zpravidla budou povahy přechodné.*)

Sociální politika jest bez odporu druhem politiky vůbec. Pojem politiky není ovšem jednotný: jednak rozumíme jí druh vědy, jako nauku o státě v jeho životních funkcích, tu pak především v představě o praktické činnosti státní směřující k životu státnímu, a míníme tím zvláště zastávání a uskutečňování určitých ideí vzhledem k životu státnímu. Z toho odvozen byl ještě další význam politiky, totiž nauky o účelném vybudování státního života. Potud souhlasí i mluva obecná ještě dnes s obsahem slova, jehož nabylo slovo to u Aristotela, zakladatele to systematické politiky; tvořiť totiž podstatu politiky vždycky vztah ke všeobecnosti, ať již politika jest vědou či činností praktickou. Než nespočívá právě ve smyslu Aristotelově, že všeobecností sluší rozuměti pouze vztahy státní, nýbrž jedná se zde zcela všeobecně o činnost v rámci veřejných zájmů.**)

Spojíme-li nyní s pojmem »politika« přívlastek »sociální« a přeložíme-li slovo toto v české »společenské«, sluší rozuměti pojmem sociální politiky především každou záměrnou činnost za péčí o celé společenské skupiny bez rozdílu, zda péči tu provádí stát sám či jiní veřejnoprávní činitelé do stejnorodých politických svazků náležející či dokonce soukromé svazky spole-

*) Dr. Walter Schiff, pojednávaje o thematu: Die österr. Sozialpolitik in den Jahren 1912—1914 v Ztft. f. Volksw., Soz. Pol. u. Verw. 1914 na str. 571 slibuje zvláštní pojednání v ročníku 1915 o sociální politice v době válečné, přes to, že sociálně-politická opatření ponejvíce nemají povahy trvalé.

**) Srv. Zwiedinek-Südenhorst: Sozialpolitik. Lipsko a Berlín 1911, str. 36 a násl.

čenské, ba dokonce i jednotlivci. Může proto subjektem sociální politiky býti nejen stát jako takový, nýbrž i země, okres, obec nebo jiná veřejnoprávní korporace, na př. veřejné útvary náboženské, hospodářské, stavovské (společenstva, komory atd.) nebo i soukromý podnikatel nebo i osoba soukromá vůbec, bez ohledu na užší styk s těmi kterými společenskými skupinami.

Zmíněné společenské skupiny musejí potřebovati takovéto zvláštní péče o sebe, nemohou ji ale samy sobě opatřiti, odkázány jsouce na pomoc cizí, pomoc z venčí. Pouze když by vzájemnou pomocí této péči hověly, mohli bychom i v tomto případě mluviti o sociálně-politické činnosti určitých činitelů ve prospěchu jich samotných, jak to skutečně shledáváme v různých svépomocných sdruženích a pod.

Potřeba takovéto zvláštní péče vznikla během doby v majetkových a společenských neshodách, jež vzešly a vzcházejí z hospodářské organisace lidské společnosti. Neshody takové existovaly ovšem odevždy a není proto snaha po nápravě nikterak novým úkazem v činnosti státní a jiných veřejných korporací, jenže předmětu tomu hledí se nyní věnovati větší pozornost a zajistiti pevný a zdárný výsledek. Je tedy sociální politika dále záměnná činnost za odstraněním těchto neshod, za vyplněním třídních rozdílů a vyhledáváním prostředků k tomu potřebných a za dosažením a zajištěním účelů, jež celé společnosti jsou společné, za splněním tedy úkolů, dotýkajících se zájmů společenských. Na zdaru činnosti této má zájem každý člen společnosti, třeba snad každý s různého stanoviska.*)

Všecky třídy a skupiny obyvatelstva (společnosti lidské, státní) nemají však potřebu, aby jejich zájmy obstarávány byly pomocí cizí, některé nepotřebují prostředníků, mohouce si záležitosti své opatřiti lépe samy, na př. majíce na snadě hojně prostředků hmotných, duševních, rodových i stavovských. Nemůže proto býti řeči o sociální politice ve prospěch těchto tříd a skupin, nýbrž pouze u těch, jež z uvedené činnosti mohou míti nějaký prospěch, jehož si samy opatřiti nemohou.

Na snadě leží, že v první řadě mohlo by se mluviti o třídě dělnické, ač tomu tak býti nemusí a v novější době tomu tak sku-

*) Velice pěkně činí ve směru tomto zmínku Henry George ve svých Sociálních problemech str. 12 (překladem u Laichtra): ... Sociální pokrok činí blahobyt všech vždy více zájmem jednoho každého a poutá všecky úže a úže ve svazky, z nichž nikdo nemůže se vymknouti.

*

tečně není, ježto s péčí sociální setkáváme se i ve prospěchu tříd nedělnických, zejména tedy úřednických, ba dokonce i určitých tříd hospodářsky samostatných, zejména maloživnostnických a malorolnických.

Tím přestala býti sociální otázka, k jejímuž řešení jednotlivé úkony a útvary sociálně-politické tolik přispívají, otázkou čistě dělnickou a stala se otázkou sociální v pravém a nejširším slova smyslu. Vývoj tohoto přetvoření lze jasně zříti ve vývoji našeho pojišťování sociálního. Původem jeho jest pojišťování dělnické, nemocenské i úrazové, z let 1888 resp. 1887, nehledíme-li snad ke starším útvarům pro opatření dělníků-horníků dle zákona horního v instituci pokladen bratrských, následkem zavedení dělnického pojišťování přiměřeně zreorganisovaných (1889). Jemu podléhají pouze dělníci a závodní úředníci, tedy osoby co do svého výdělku odkázané na své zaměstnavatele. Výjimečně připustilo pojišťování nemocenské hned s počátku fakultativné pojištění i osob samostatných (§ 13 č. 2 a 4 nem. zák.), kdežto pojišťování úrazové učinilo tak teprve v roce 1894 (čl. VI. nov. k úr. zák. z r. 1894). Program Körbrův z r. 1904 trval celkem na stanovisku platného zákonodárství, připouštěje i v nově zamýšleném pojišťování invalidním pouze fakultativní pojištění osob samostatných s určitým maximálním věkem a ročním důchodem. Osnova o sociálním pojištění zavádí však již obligatorní pojištění invalidní a starobní pro osoby samostatně výdělečně činné v podnicích živnostenskému řádu podrobených anebo jinak po živnostensku provozovaných a v podnicích polno- a lesnohospodářských, pokud osoby ty nemohou prokázati určitého minimálního důchodu ročního. Vyslovena-li proto v osnově o pojištění sociálním zásada, že i zmíněné osoby samostatně výdělečně činné jsou v určitém směru pojistně povinnými, sluší v tom shledávati veliký pokrok ve správě sociální, a můžeme tvrditi, že tato zásada projevená v osnově posud zákonem se nestavší jest dokonce vzorem pro zákony, které jí platností svojí předběhly.

Snahou po rozšíření povinného sociálního opatření na vrstvy pokud možno nejširší a na vrstvy, jež beze své viny dostanou se do hospodářské tísně, uplatněním pak snah těch v liteře zákona nabývají sociálně-politické zásady pravého významu a nastupují na místa, kde skutečně veřejná péče státi má, třeba snad péče ta neposkytovala opatření úplného, dostatečného nebo dokonce hojného. Též sociální pojištění neposkytuje plné náhrady

škody za dostavivší se výdělečnou nezpůsobilost a nedává podpor sociálních, jež by stačily na opatření všech běžných potřeb vezdejších; poskytujet jenom právní nárok na plnění ve výši t. zv. existenčního minima, ovšem tou měrou upraveného, že výše jeho podléhá vzestupné změně podmíněné délkou zaměstnání a případné větší výši výdělku nebo platu služebního.

Máme proto i v tomto směru zvláštní známku, jíž si dlužno všimnouti při zkoumání sociálně-politického obsahu válečných zákonů.

Než to, co tuto uvedeno, netvoří jediné obsah politiky sociální, její ochranná křídla tíhnou i v jiné směry, kde jen tuší, že by jich bylo třeba. Jejím obsahem není pouze nabyti toho, čeho třeba k vezdejšímu živobytí, nýbrž ona snažiti se musí i zachovati a zachrániti to, čeho kdo nabyl, aby živobytí své uhájil. Setkáváme se proto s obsahem sociálně-politickým i v zákonech, jež k tomu slouží, aby nabytá práva byla hájena, rušení jich aby bylo zamezeno, po případě byl-li kdo ve svých právech zkrácen, aby se mu práva jeho dostalo. Tak shledáváme i v civilním řízení soudním hojně předpisů sociálně-politických.*) Podobného obsahu jsou též některé zákony v době války vydané, jež týkají se právní ochrany osob přímo nebo nepřímo válkou v jejich právech postižených.

Události válečné nemohly nedotknouti se řádné správy různých zařízení všeobecně prospěšných, zejména na základě platných předpisů naší sociální politiky v život vyvolaných. Tak zejména ohroženo správné fungování různých pokladen nemocenských a pod. a bylo proto třeba i zde vydati zvláštní předpisy, jimiž stanoveny zvláštní úlevy ve správě těchto pokladen a pod.

Vzhledem k tomu budeme moci válečné zákony obsahu sociálně-politického roztříditi v několik skupin a poukázati

1. na zákony, jež hledí zachrániti a zachovati prameny hospodářské výživy,

2. na zákonná ustanovení mající za účel zachování životní existence,

3. na předpisy, jež zaručují zvláštní právní ochranu, mezi něž patří

4. i předpisy, jež hledí zjednati zvláštních úlev při správě existujících sociálních ústavů, pokud se týče hledí jim usnadniti

*) Srov. Grünberg: Der sozialpolitische Gehalt der österr. Zivilprozessgesetzgebung. Vídeň 1900.

poskytování pomoci sociální, k níž po zákonu nebo dle svých stanov jsou povinny.

ad 1. Je-li cílem sociální politiky péče o třídy obyvatelstva nebo skupiny jeho v těch případech, kde by veškery prameny vyschly, z nichž prýští možnost ukojení osobních i společenských potřeb vezdejších resp. prostředky k ukojení potřeb těch, vidíme, že je tu v první řadě zajištění osobního výdělku těch kterých osob, zejména hlav rodinných. Kde výdělku toho není, tam nastupuje jeho surrogát. Mobilisací všeho mužstva ke službě vojenské povolaného zanikl můžeme říci zpravidla jediný zdroj, z něhož branec a jeho rodina čerpali prostředků pro svoje živobytí, totiž osobní výdělek. Bylo proto povinností státu, dbalého též svého sociálního poslání, aby postaral se o tento surrogát.

Zákonodárství naše učinilo ve věci této již splátku na svoji sociální povinnost, když dne 26. prosince 1912 č. 237 ř. z. vydán byl zákon v příčině vyživovacích příspěvků pro účastníky osob mobilisovaných.

Zřejmá povaha sociálně-politická tohoto zákona, jehož počátek působnosti stanoven min. nařízením ze dne 25. července 1914 č. 170 ř. z. na den 26. července 1914, zračí se z každého jeho paragrafu; nejen že se zde zajišťuje opatření, třeba ve výši existenčního minima, pro příslušníky osoby povolané k aktivní službě v době války nebo v době, kdy vojsko doplňuje se na stav válečný, tedy pro manželku a manželské potomky, nýbrž zaručuje se i výživa pro manželské předky, sourozence, tchána i tchyni a nemanželskou matku, mají-li osoby tyto řádné své bydliště v území království a zemí v říšské radě zastoupených, a v případě příslušnosti uherské nebo bosensko-hercegovské, je-li zaručena vzájemnost.*)

Sociálně-politická povaha tohoto zákona zřejma dále z toho předpisu, že se jedná o nutnou výživu příslušníkům osoby mobilisované poskytovanou, ježto nárok na podporu mají pouze ti příslušníci, jichž výživa posud v podstatě závislou byla na pracovním důchodu osoby k aktivní službě vojenské povolané.

Ba dokonce po příkladu osnovy o sociálním pojištění mají nárok na podporu dle tohoto ustanovení i příslušníci samostat-

*) Výnosem min. zemědělství ze dne 20. února 1915 č. 1549/XVII. sděleno bylo komisím vyživovacím, že i nevlastní děti a nevlastní rodiče lze považovati za osoby, které ve smyslu § 2. zák. ze dne 26. prosince 1912 č. 237 mají nárok na vyživovací příspěvky.

ných malorolníků, kteří na svém hospodářství pracovali sami za pomoci svých rodinných příslušníků a bez pomoci cizí, a rovněž i příslušníci samostatných živnostníků, kteří živnost provozovali bez pomocníků živnostenských (§ 3 al. 1 a 2).

Musí zde býti případ nouze, to znamená, aby živobytí bylo závislým jen na osobním výdělku a tento povoláním k vojsku musil odpadnouti; nepozůstávat nárok na podporu,

a) když mobilisovaný dostává své služné nebo mzdu i nadále,

b) nebo z jiného důvodu na svém důchodu netrpí újmy,

c) nebo dle jeho životního postavení, nebo dle poměrů majetkových, výdělkových nebo příjmových je zjevno, že i nadále živobytí příslušníků jeho není ohroženo (§ 3 posl. odst.).*)

Toto zákonné ustanovení jevilo ovšem své důsledky i na postavení jiných osob nesamostatných, třeba nenáležely ke třídě dělnické, malorolnické nebo maloživnostenské. Tak na př. stanovilo zvláštní min. nařízení ze dne 26. 10. 1914 č. 296 ř. z., že kancelářští oficianti a pomocníci mohou na místě po 3 měsíce dostávati své platy po celou dobu své služby vojenské.

(Pokračování.)

Hospodářské poznámky k válce roku 1914.

IV. Válka a peněžní poměry vůbec a v Rakousku.

Dr. Jos. Gruber.

(Pokračování.)

Obraťme se k peněžním poměrům v cizině.

V Německu je průmyslový život spjat daleko úžeji s úvěrem nežli v jiných zemích. Kdežto typem anglického továrníka jest muž, který v své továrně uložil jmění zděděné a potřebuje nanejvýš úvěru provozovacího, vznikly četné nové továrny v Porýnsku, Vestfálsku, Sasku a jiných průmyslových obvodech Německa (a podobně i v Rakousku) většinou pomocí vypůjčeného kapitálu a jím jsou též stále rozšiřovány. Toto hospodaření na dluh má sice povážlivé stránky, zjednává však též národohospodářsky významnou solidaritu mezi těmi, kdož disponují penězi, a

---

*) Tímto ustanovením liší se ovšem nárok dle tohoto zák. ustanovení podstatně od pojistných nároků dle posavadních zákonů o pojišťování dělnickém a pensijním, poněvadž zde vzniká zpravidla právní nárok za všech okolností, ať pojištěnec má nějaký soukromý důchod čili nic (výjimka při rentě ascendenční a rentě pro vdovce).

legrafy, telefony, lodě a železnice používány tisíceronásobně bez ohledu na hranice státní a suverenita státu se, byť i ne formálně, přece ve skutečnosti porušuje, zvláště železnicemi: skoro vždy jsou přirozeně konečné »přípojné« stanice železnic nikoli na samých hranicích, nýbrž v jisté od nich vzdálenosti již na území sousedního státu, v němž pak cizí stát až do samé stanice nebo i v ní vykonává provoz a tím i jistá oprávnění, jinak jen domácímu státu příslušející, a vedle železničních úřadují na cizích územích státních dle vlastních domácích zákonů i úředníci poštovní, celní a finanční a druhdy stát jeden nebo jeho erár bývá podroben jurisdikci státu druhého. Kdežto však podmínky mezistátního dopravního styku jsou pro doby míru upraveny pečlivě do nejmenších podrobností, není v nich vůbec dohody na případ války, aniž vůbec pomýšleno na možnost udržení byť sebe skrovnější dopravy v zápletkách válečných. Je nyní otázka, budou-li moci tak brzy po ukončení války opět býti navázány mezinárodní styky dopravní — světový poštovní spolek, mezinárodní smlouvy o telegrafii drátové a jiskrové, bernská konvence o mezinárodní nákladní dopravě železniční, úmluvy o mezistátní dopravě osob a zavazadel, smlouvy s mezinárodní společností spacích a jídelních vozů, s anglickou firmou Cookovou atd. Ostatně již schůze světového poštovního spolku na rok 1914 stanovená se nekonala a revisní konference pro bernskou konvenci Švýcarskem na letošek svolávaná byla na neurčito odročena.

Jiný ještě nemilý účinek bude míti válka: také železniční tarify budou pro úhradu válečných výdajů asi v celku zvýšeny, ač ovšem — podobně jako u cel — bude třeba pečlivého diferencování, jak zde ve prospěch ochrany domácí produkce upraviti klasifikaci zboží, jak jinde poskytnouti výhody pro export, v jakých směrech přiznati slevy transitní a pod.*)

Sociálně-politický obsah zákonů válečných.

Dr. Jos. Lukáš.

(Pokračování.)

ad 2. Pokud jde o zákonná ustanovení mající za účel zachování životní existence, tož jsou předpisy k tomuto účelu směřující v zákonech válečných přirozeně nejčetnější a nejdalekosáhlejší, ale spolu též povahy nejrozmanitější.

*) Dr. Viktor Krakauer, Ausfuhrförderung durch Differenzierung von Bahntarifen und Steuern, Das Handelsmuseum z 11. března 1915.

Nikoli k posledním povinnostem státní správy v dobách hospodářské tísně náleží zajisté postarati se o nejnutnější potřeby životní, o potraviny. Není proto divu, že mezi ustanoveními, jimiž hemží se říšský zákoník, nalézají se předpisy o zákazu vývozu potravin, zachování tedy určitého množství jejich, a stanovení maximálních cen. V ohledu poslednějším nemůžeme ovšem tvrditi, že by správa státní byla úkolu svému dostála dobře. Uvažujíc, pořádajíc ankety, slyšíc experty i odborné orgány veřejné, po případě vydávajíc předpisy bez zřetele na možnost delšího trvání války, promeškala pravou dobu, kdy jí bylo možno stanoviti pevné maximální ceny na potravinové suroviny a tak regulovati ceny v době i pro dobu, jež co do působení hospodářské tísně zůstává a zůstane ojedinělou.*) Tím opatření vládní stala se úplně ilusorními a neprovedením jejich v čas obohaceny vlastně způsobem nejvýše neodůvodněným a nespravedlivým skupiny hospodářské, které péče státní mají nejméně potřebí, při čemž stalo se tak ponejvíce ke škodě hospodářských tříd nejpotřebnějších.

S otázkou touto těsně souvisí zápověď nemírného předražování věcí nutné životní potřeby dle cís. nařízení ze dne 1. srpna 1914 č. 194 ř. z.,**) zejména pokud jde o zatajování zásob a vyhánění cen do výše. Oprávněnost výtky shora uvedené platí i zde a lze právem říci, že ustanovení toto vzhledem k nynějším cenám potravin nejnižší třídy obyvatelstva tolik tížícím jest úplně ilusorním, pokud jde o pravý účel jeho, t. j. o vyhánění cen do výše. Císařským nařízením ze dne 21. února 1915 č. 41 ř. z. přišla sice vláda na pomoc, upravujíc jím obchod s obilím a mlýnskými výrobky a vytvořivši dokonce nařízením veškerého ministerstva ze dne 27. února 1915 č. 47 ř. z. zvláštní válečný obilní ústav, jenž pečovati má o to, by zásoby obilí jím převzaté odborně byly ukládány a opatrovány, aby byly semílány, aby obilí neb mouka určená k rozdělení zasílány byly dle pokynů státních úřadů do míst spotřeby a aby byly zásoby ty prodávány. Než zřízení ústavu tohoto není již povahy čistě sociálně-politické, nýbrž vůbec obecnopolitické a obecnohospodářské, jež diktováno

---

*) Opožděnost vhodných opatření konstatována — za souhlasu ministrů — členy panské sněmovny při poradě jejich s vládou dne 5. března 1915 (dle svědectví N. Fr. Presse ze dne 6. března 1915).

**) K předmětům těm patří i výzbroj vojenská. Srv. rozhodnutí nejv. soudu ze dne 1. prosince 1914 č. j. Kr. I. 606. Právník 1915, str. 31.

jest ochranou veškerého obyvatelstva před hrozícím vyhladověním jeho se strany mocností s námi válku vedoucích.

Zachování životní existence zejména celé rodiny nespočívá ovšem pouze v dostatku potřeb životních, nýbrž i v udržení pramene potřeb těch. Při většině branců jest pramenem tímto, jak jsme slyšeli, výdělek osobní, mzda, služné, než ve mnoha případech jest pramenem tímto i obchod nebo živnost, pokud se týče hospodářství toho kterého individua. V těžkých dobách musí proto snaze po zachování tohoto pramene ustoupiti i jiný zřetel obecný.

Tak může býti vysloveno odročení, ba dokonce proti ustanovení §u 401 posl. odst. tr. ř. i přerušení trestu na svobodě dle císař. nařízení ze dne 7. srpna 1914 č. 207 ř. z., kde trest, jenž 6 měsíců nepřesahuje, může býti odložen, po případě na dobu nejdéle 3 měsíců přerušen, když by nepřítomnost trestancova v jeho obchodě nebo živnosti mohla přivoditi hospodářský úpadek jeho nebo jeho rodiny, nebo je-li pracovní síly trestancovy nutně třeba pro národní hospodářství. Odložení nebo přerušení trestu nenastává, když by odsouzenec dle způsobu nebo pohnutky svého trestného skutku nebo svým způsobem života ohrožoval bezpečnost státu nebo majetku.

Podobný účel sleduje i cís. nařízení ze dne 5. 8. 1914 č. 199 ř. z., dle něhož mohou i soukromé osoby přidržány býti k zemědělským pracím nebo k jinaké výpomoci, když by toho třeba bylo k zabezpečení prací o žních nebo ke vzdělání polí. Zde ovšem snaha po zajištění bezvadného fungování hospodářské živnosti k cíli zabezpečení výnosu ve prospěch rodiny majitele živnosti konkuruje zajisté nikoli v poslední řadě se snahou po zabezpečení zemědělských zásob i v zájmu celkového hospodářství národního. Mohou proto k cíli tomu zřízeny býti potřebné orgány a zejména obcím uloženy býti určité závazky. Orgány tyto mohou zejména stanoviti výši nároku na náhradu osob takto zaměstnaných vůči majiteli (a snad i pachtéři) pozemku hospodářského, jde-li o osoby, jež jinak za mzdu pracují, jinak práce takové musejí býti konány dokonce bezplatně, tedy jde tu o jakési nucení k práci bezplatné, k bezplatnému vyvlastnění dělné síly, vyhledává-li toho zájem veřejný. S tím souvisí i min. nařízení mnohem později vydané (ze dne 25. 9. 1914 č. 252 ř. z.), dle něhož musejí býti potahy a zemědělská nářadí, kterých v obci

není třeba, bezplatně přenechány podnikům pomoci jich potřebujícím v některé obci jiné.*)

Stav válečný dle zkušenosti ohromuje veškeren život hospodářský zejména též zmenšením, znesnadněním, ba i znemožněním jednoho z nejdůležitějších výrobních činitelů, totiž úvěru. Že tím prameny výživy, výdělku a výroby, jichž je snad v takých dobách dvojnásob třeba, značně vysýchají, netřeba zvláště vykládati. Bylo proto záhodným vydání cís. nařízení ze dne 19. září 1914 č. 248 ř. z. o zřízení válečné zápůjčkové pokladny určené k tomu, aby se usnadnilo uspokojení zvětšené potřeby úvěru zejména obchodníkův a živnostníků válečným stavem vyvolané, a která provozována na vrub státu má za účel, dávati zápůjčky na zástavy ve formě pokladničných poukázek vydávaných v mezích připočtených zápůjček zástavou zajištěných. Zřízení této pokladny stanoveno pouze na dobu válečnou, ježto ministr financí nejdéle rok po uzavření míru nařídí a veřejně vyhlásí zrušení válečné zápůjčkové pokladny jakož i stažení pokladničních poukázek, stanoviv pro to propadnou lhůtu.

Válečnou zápůjčkovou pokladnou měl býti otevřen nový úvěr maloživnostníkům a maloobchodníkům. Než hned se zahájením stavu válečného učiněna opatření, aby úvěr, jehož výrobní činitelé všech kategorií již požívali, byl udržen a aby z poruch válečným stavem vyvolaných, zejména ze vzniklých a vznikajících krisí hospodářských, dlužníci jako třída přirozeně slabší chráněni byli proti třídě silnější, věřitelům.

Máme tu na mysli vyhlášení t. zv. příročí, moratoria.

O významu příročí netřeba šířiti slov. Tak speciální příročí se udělovala, když dlužník dokázal, že by okamžitým uvalením konkursu byl nejen sám zničen, nýbrž že by i jeho věřitelé vyšli na prázdno, že by tedy v případě dočasného sečkání mohl všecky uspokojiti.**)

Takováto speciální moratoria byla »als Handlungen der Willkür der Kabinettsjustiz« ve většině zemí zakázána (srv. § 353 ob.

*) Sem slušelo by zařaditi i cís. nařízení ze dne 11. února 1915 č. 33 ř. z. resp. nař. min. z téhož dne č. 34 ř. z., jímž k ochraně advokátské živnosti v obvodu vrchního zemského soudu vídeňského přesídlování advokátů z jiných obvodů vrchních soudů zemských do obvodu vrchního zemského soudu vídeňského až na další prohlášeno za nepřípustné. Jednostrannost tohoto opatření byla předmětem četných úvah v právnických časopisech, zejména vídeňských. Srv. též Právník 1915 str. 159, 197, 236.

**) Srv. § 2. Cod. de prec. imper. off. 19. 1., cituje Roscher: Grundlagen der Nat.-Ökon. str. 297.

soud. řádu z r. 1781) a byla zachována v platnosti moratoria generální, která stávají se žádoucími v dobách všeobecné hospodářské nouze, zejména po čas války nebo i bezprostředně po ní ve všeobecném zájmu národního blahobytu buď pro všecky dluhy nebo pouze pro některé, aby se zamezil hospodářský úpadek celých tříd obyvatelstva. Nedá se sice zabrániti, že se tím značně zasáhá do soukromoprávních poměrů věřitelů a že se jim způsobuje značná škoda, než lze to omluviti tím, že se poskytuje dlužníkům možnost, aby sílu svoji hospodářskou si zachovali a po přechodní době a zavedení normálních poměrů svůj hospodářský stav zase upravili. Generální moratorium je tu odůvodněno vyrovnávací spravedlností, která v politice sociální značnou přece hraje úlohu.

Jak obtížno vyhověti moratoriem potřebám denního života hospodářského, plyne ze skutečnosti, že u nás v době půl roku vydáno pět cís. nařízení o příročí se značným počtem nařízení ministerských, zákonná ustanovení interpretujících a doplňujících.*)

Péče o hospodářské poměry ponejvíce tříd výrobních, tedy zpravidla tříd samostatně výdělečně činných, jeví se zde v každém §u těchto předpisů, jen aby výdělečná činnost tříd těch byla zachována. Kde ovšem selhala by i tato ustanovení, tam poskytuje pomocnou ruku císařské nařízení o zavedení dozoru nad obchodováním ze dne 17. 9. 1914 č. 247 ř. z., dle něhož dlužník, jehož nezpůsobilost platební válečnými událostmi byla přivoděna nebo při této příležitosti se objevila, může u sbor. soudu, jenž k zahájení konkursu jest příslušným, navrhnouti, aby na odvrácení konkursu zřízen byl dozor nad jeho obchodováním.

Sociální tísni válkou vyvolané nebo zvýšené podléhá nejen rolník a samostatný živnostník neb továrník, nýbrž i úředník odkázaný na pevné služné, ba dokonce i soukromník, jehož důchody plynou z nájemných objektů nebo rent a jiných cenných papírů, kde však živnost leží ladem, služné nestačí na zdražené předměty denní spotřeby anebo kde následkem krise hospodářské ani ná-

*) Nařízení o příročí I. ze dne 31. července 1914 č. 193 ř. z., II. ze dne 13. srpna 1914 č. 216 ř. z, III. ze dne 27. září 1914 č. 261 (změněno dne 13. října 1914 č. 278), IV. ze dne 25. října 1914 č. 321, V. ze dne 25. ledna 1915 č. 18 ř. z. a VI. ze dne 25. května 1915 č. 138 ř. z. — Nařízení ministerská č. 2–3, 237, 267, 280, 333 ř. z. z r. 1914, vedle toho č. 279, 318, 322 ř. z. z r. 1914, č. 19 a 139 ř. z. z r. 1915 týkají se specielně Haliče a Bukoviny.

jemné nedojde a užitek z cenných papírů třeba jen dočasně se nedostaví.

Jestliže proto pospíšila sobě vláda s vydáním cís. nařízení ze dne 12. října 1914 č. 275, prohlašujícího za neplatnou smlouvu, kterou někdo vykořistil tísně jiného tím, že sobě nebo osobě třetí za plnění dá slíbiti nebo poskytnouti vzájemné plnění, jehož majetková hodnota k hodnotě jeho plnění jest v nepoměru očividně do očí bijícím, čili že páše lichvu, vykonala tím značný čin sociálně-politický ve snaze chrániti slabšího proti hmotně silnějšímu, na něhož tíseň válečná tolik nepůsobila.*)

ad 3. Právní ochrana, zejména pokud se jí dostává určitým osobám z povinnosti úřední, náležeti bude bez odporu mezi ta ustanovení, o nichž pojednání toto jedná. Ač náš občanský zákoník je starého data, přece obsahoval ve svém původním znění hojně ustanovení, která měla za předmět ochranu osob, jichž právně-majetkový zájem v prospěchu jich samých toho vyžadoval, aby vrchnost držela nad nimi ruku ochrannou.

Jak známo, sbory zákonodárné od delší řady let zabývaly se reformou našeho občanského zákoníka, ovšem ne v té formě, jako se to stalo v sousední říši německé, nýbrž ve způsobě doplnění, pokud se týče zlepšení pouze některých ustanovení, v dobré úvaze, že velká část ustanovení našeho práva soukromého, obsažená v obec. zák. obč., náležitě vžita dobře plniti budou svůj úkol i ve druhém století jich trvání.

Přes to, že materiál pro reformu obč. práva byl úplně připraven a povolanými činiteli úplně prozkoumán, nemůžeme říci, že by byla vláda s vydáním novely tolik pospíchala, kdyby nebyly nastaly události válečné. Sluší proto tvrditi,**) že vydání cís. nařízení ze dne 12. října 1914 č. 276 ř. z. uspíšeno bylo stavem válečným a to proto, aby některá ustanovení jeho, stavší se akutními v době válečné jakož i následkem války, mohla nabyti okamžité platnosti. Ustanovuje čl. II., že ustanovení tohoto

*) Podrobné pojednání o tomto císař. nařízení přináší Právník 1915 seš. I.—III. z péra prof. Dr. Aug. Miřičky.

**) Ostatně plyne to ze sdělení ministerstva práv (věst. z 15. října 1914), kde se praví: Die Folgen des Kriegszustandes wirken auf das gesamte bürgerliche Leben ein. Unter diesem Einflusse müssten gewisse Unzulänglichkeiten und Rückständigkeiten unseres Privatrechtes besonders hart empfunden werden. Die Regierung hielt es daher für ihre Pflicht, Erschwerungen und Nachteilen, die sich daraus für weitere Bevölkerungskreise ergeben, soweit tunlich vorzubeugen und dafür einzutreten, dass ein Teil der seit Jahren sorgfältig vorbereiteten, vom Herrenhause bereits angenommenen Novelle .... möglichst bald Geltung erlange.

cís. nař. nabývají účinnosti dnem vyhlášení, tedy dnem 13. října 1914, tedy termin pro počátek platnosti tak důležitých ustanovení práva občanského velice krátký. Tato částečná novela k obč. zák. náleží tedy zajisté mezi válečné zákony, třeba snad ustanovení její mají trvati i drahně času po válce, vydána byla však v době války proto, aby již i nyní v této těžké době určité osoby z nich mohly míti prospěch.

Jestliže tedy novela ve zvláštním odstavci k § 166 ob. zák. obč. (§ 9 odst. 2.) zavazuje především otce nemanželského k opatření nemanželského dítěte, dále mění-li ustanovení § 171, že povinnost péče o zaopatření dětí nemanželských přechází jako každý jiný dluh na dědice otce nemanželského (na místě na dědice rodičů), lze v tom spatřovati zvláštní péči v době, kdy smrt otců nemanželských v poli se nalézajících nastati může každé chvíle. Stejnou péči dlužno shledávati v dalších §§ novely, dle nichž soud o to péči míti má, aby otcovství cestou nespornou bylo uznáno nebo cestou spornou aby o něm bylo rozhodnuto, bylo-li pak otcovství doznáno, má soud plnění otcovo z úřední povinnosti cestou nespornou zjistiti anebo k podání žaloby poručníka přiměti (§ 16 nov.), ba, bylo-li by toho třeba, dokonce z úřední povinnosti učiniti opatření, aby bylo rozhodnuto o domovské příslušnosti dítěte k cíli opatření chudinského (§ 17 nov.).

Stejně zostřena nebo lépe vyhraněna a vyslovena povinnosť nemanželského otce vůči nemanželské matce, kde zejména v § 167 vyslovena přímo povinnost dle § 1042 (§ 167 - § 10 nov.: »Der Vater ist verpflichtet, der Mutter die Kosten der Entbindung sowie die Kosten ihres Unterhaltes für die ersten 6 Wochen nach der Entbindung und, falls infolge der Entbindung weitere Auslagen notwendig werden, auch diese zu ersetzen«). Dále poskytnuta možnosť (§ 168 - § 11 nov.), aby matka ještě před narozením dítěte mohla žádati, potřebujíc toho, za složení výživného pro dítě za první 3 měsíce k soudu, jakož i částky jí dle § 167 náležející.

Včasná a místná jsou zajisté ustanovení novely o radách poručenských, jež mají býti zřízeny k podpoře soudů při výkonu poručenské a opatrovnické soudní pravomoci (§ 30 nov.). Nemůže býti úkolem zde zabývati se příslušnými objemnými a podrobnými ustanoveními novely (§§ 30—48 nov.), než již nyní můžeme tvrditi, že tyto obligatorní instituce budou míti zajisté veliký sociální úkol, jenž po válce nebude ani dosti oceněn.

(Dokončení.)

Export musí dnes často hledati zcela nové cesty přes neutrální státy a pečlivě sbírati a sledovati spolehlivé informace pro bezpečné vyrovnání svých zahraničních pohledávek. Obchodní komory a musea, průmyslové svazy, města a jiné korporace organisovaly zahraniční zpravodajskou službu komerční a pečují též o informaci neutrálního tisku. Stát poskytuje exportním průmyslům za určitých kautel výjimky z obecných zákazů přívozu surovin nebo vývozu tovarů, v Anglii poskytuje vláda britskému exportu úvěr, jestliže jeho prostředky válečnou krisí v cizině jsou investovány.*)

(Dokončení.)

Sociálně-politický obsah zákonů válečných.

Dr. Jos. Lukáš.

(Dokončení.)

V novele k obč. zákoníku částečně uplatněna též snaha po emancipaci ženy a postavení její na roveň muži v právním životě. Ač otázka ta sem nepatří, nemůžeme přes to nepoukázati aspoň na reflex, který nová ustanovení vrhají na stav, jenž v době války se jeví a jenž i po válce tím spíše se objeví. Hrůzy válečné zbaví přečetné rodiny nejen živitele, nýbrž i otcovského ochránce a ubude tím i možnost opatření vhodného poručníka. Ustanovujeť proto novela (v § 26—§ 198 obč. z.), že manželská matka nejen může ustanoviti určitou osobu za poručníka, nýbrž může býti sama poručnicí; spoluporučník má jí býti zřízen jen tehda, když zaň sama žádá anebo manžel v posledním pořízení spoluporučníka nařídil (předpokládaje ovšem v tomto případě, že mu v době smrti příslušela otcovská moc nad nezletilcem), anebo když by soud ze zvláštních důvodů zejména pro objem nebo obtíže správy jmění v zájmu poručence zřízení spoluporučníka nařídil (§ 27 č. 1—3 nov.). Ba dokonce může býti poručnicí i nemanželská matka, jíž může býti přidán poručník, když by toho bylo třeba pro hájení zájmů nemanželského dítěte (§ 27 č. 4.).

---

kromě potravin, ve Francii všechno zboží pro dovoz či průvoz do Francie musí míti dle nařízení z 29. prosince 1914 certifikáty od celních úřadů země původu, což později zostřeno tím, že speditéři nebo dopravovatelé přepravu zboží obstarávající nesmějí býti příslušníky nepřátelského státu.

*) Úvěr činí nanejvýše 50% cizozemských pohledávek, toho času nedobytných, prostředkovatelem mezi vývozcem a státem je Foreign Trade Debentures Committee, stát ručí směnečně, úvěr stojí jen o ½% více nežli diskontní sazba na nejlepší směnky; stane-li se exportér insolventním, nese 75% zajišťovací fond či stát, 25% banka, jež směnku eskontovala.

Upravena-li tímto způsobem částečnou reformou občanského zákoníka právní ochrana po stránce materielní a úprava ta přichází k dobru v první řadě nejširším vrstvám lidovým,*) nepřekvapí současná úprava i úleva ve směru formálním. Tak přidán k § 109 j. n. cís. nařízením ze dne 10. srpna 1914 č. 208 ř. z. zvláštní dodatek jako § 109 a), dle něhož, jde-li o ochranu zájmů nezletilců nebo opatrovanců nebo je-li to v zájmu veřejném, může ministr práv ustanoviti, že zříditi poručníka neb opatrovníka může okresní soud, v jehož obvodu nezletilec nebo opatrovanec má svoje trvalé bydliště, nebo nemá-li ho, tedy svoje poslední bydliště; dle § 109 j. n. jest totiž v příčině této příslušným okresní soud otce resp. nemanželské matky, ústavu vychovacího nebo příslušný soud osoby vojenské (§§ 71, 72, 73 j. n.), takže dodatek obsažený v § 109 a) j. n. jest s n a z š í právní ochraně valně příznivějším.**)

Podobný účel mají i změny na § 103 odst. 2 j. n. a § 111 (stran prohlášení společného soudu pro rozhodování o žalobách poručenstva z povolání v zastoupení poručenců, jichž osobním soudem jsou jinak soudy různé (sc. v sídle poručenstva z povolání) a stran přenesení funkce kompetentního soudu pro majetkové zájmy opatrovancovy na soud jiný, je-li to v jeho zájmu) Ovšem změny tyto nastaly asi bez ohledu na válečný stav, způsobeny byvše již cís. nařízením z 1. června 1914 č. 118 ř. z.

Má-li veškerenstvo životní zájem na založení, udržení a znovudobytí hospodářských hodnot a je vyrábějících nebo zpracujících a upravujících hospodářských a živnost. podniků jakož i podniků obchodních, jest ve věcném zájmu každého jednotlivce, aby hmotná práva s držením statků nejrůznějšího druhu spojená byla mu i osobně zachována, zejména když by na ně někdo třetí z různých důvodů činil nějaké opačné právní nároky. Jest proto i o b h a j o v á n í práva upraveno pevnými předpisy, při nichž zachování určitých forem bývá rozhodným. Kde by tedy možnost, tu kterou formu zachovati, byla odňata nebo znesnadněna z důvodů, za něž by ten který jednotlivec nemohl, tam má mu vypomoci výjimečné ustanovení zákona.

---

*) Pro úplnou reformu v tomto směru mluví prof. M e n g e r ve svém spise: Das bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen. Tübingen 1904. Též v českém překladě.

**) Jak žádoucí byla norma §u 109 a) j. n. právě ve prospěch nezletilců a opatrovanců, svědčí pociťený nedostatek podobného rozřešení pro ostatní osoby. Srov. článek Dra S c h a r f m e s s r a: D e r G e r i c h t s s t a n d d e s F l ü c h t l i n g s v G e r i c h t s h a l l e ze 7. března 1915.

Za normálních poměrů společenských vystačí se tu s restitucí in integrum (§ 530 c. ř. z.), než za okolností mimořádných, zejména válečných, dlužno sáhnouti k prostředkům rovněž mimořádným.

Tak stanoveno bylo cís. nařízením ze dne 29. srpna 1914 č. 227 ř. z., že min. nařízením může býti upraven vliv válečných událostí na běh lhůt a na dodržení terminů, které platnými předpisy nebo na základě takových předpisů úřadem byly stanoveny, jakož i na řízení, zejména může býti stanoveno, pokud a jakým způsobem se zamezí, pokud se týče odstraní právní újmy, které zameškáním lhůt nebo terminů nebo jinak následkem válečných událostí mohou nastati, pokud se týče již nastaly. Pokud jde o vliv války na lhůty občanského práva a řízení v občanských právních záležitostech, vydáno po té min. nařízení ze dne 8. října 1914 č. 271 ř. z. o nezapočtení času obchodního dozoru do lhůt ustanovených v řádě odpůrčím, o nezapočtení času, po který jest pro pohledávku zákonným předpisem poskytnuto příročí neb odložena exekuce ve smyslu předpisův o příročí pro soukromoprávní peněžité pohledávky, do jednoroční lhůty ku podání návrhu na prodej dle § 256 odst. 2. ex. ř. a o nezapočtení času, po který soud následkem válečných událostí zastavil svoji úřední činnost, do lhůty, ve které žaloba u tohoto soudu má býti podána. Ministerské nařízení ze dne 19. září 1914 č. 250 ř. z. poskytuje dále možnost navrácení v předešlý stav i v řízení trestním, byla-li zameškána lhůta neodvratitelnou událostí válečnou, zejména konáním vojenské povinnosti osob ke stížnostem (v nařízení blíže označeným) oprávněných nebo jich zástupce, při čemž veřejný žalobce za navrácení v předešlý stav žádati nemůže. Stejně vydáno bylo cís. nařízení ze dne 15. září 1914 č. 245 ř. z. v příčině výjimečných ustanovení pro řízení a lhůty v záležitostech veřejného práva ve prospěch osob vojenských.*)

ad 4. Jak známo, jsou všecky sociální pojišťovny již dle platných zákonů zřízené organisovány jako samosprávné veřejnoprávné korporace, jichž správa spočívá v rukou členstva, ať již členů pojištěnců či členů podnikatelů nebo zaměstnavatelů. Mobilisací přirozeně zmenšil se i počet členů správních orgánů, zejména tedy představenstev a valné hromady nemocenských pokladen, a poněvadž nemůže býti doba vhodna k volbám doplňo-

*) Srv. o tom blíže: Bébr ve Spr. Obzoru 1915 seš. 1.

vacím (ba zpravidla o doplnění představenstva nemůže ani býti řeči, poněvadž členové jsou pouze vzdáleni), jevila se nutnými opatření mimořádná. Tak byla dle cís. nařízení ze dne 6. září 1914 č. 238 ř. z. představenstva nemoc. a bratrských pokladen zmocněna, aby v záležitostech, jež po zákonu nebo dle stanov vyhrazeny jsou valné hromadě, usnášela se pravoplatně s působností po dobu poměrů mimořádných válečným stavem vyvolaných, pokud nějaké zvláštní opatření jeví se nutným v zájmu členů pokladních.

Podobné zmocnění uděleno i správním výborům náhradních ústavů zřízených dle § 65 zák. pens. resp. cís. nařízení ze dne 25. června 1914 č. 138 ř. z. Dle min. nařízení ze dne 19. září 1914 č. 254 stanoveny dokonce i zvláštní úlevy při usnášení se představenstev bratrských pokladen a v příčině kooptace náhradníků představenstva, když by členové jeho nastoupili činnou službu vojenskou.

Pokud jde o pensijní pojišťování soukromých úředníků, sluší poukázati ještě na jednu okolnost. Jak známo, došlo v roce 1914 k novelisování zákona o dotčeném pojištění a stanoveno, že zmíněné cís. nařízení počne působiti dnem 1. října 1914.

Poněvadž novela ta přinesla různé výhody pojištěncům a samozřejmě výhody ty jsou povahy sociálně politické par excellence, byl na snadě požadavek, aby těchto výhod nabyly též osoby, u nichž by pojistný případ nastal hned po zahájení nepřátelství. Následkem toho vydáno dne 28. srpna 1914 pod č. 225 nové cís. nařízení, jímž počátek platnosti předpisů o podmínkách a výši nároků na invalidní a vdovské renty, příspěvky vychovací a odbytné jednou pro vždy (§§ 5—10, 12—21 a 24 posl. odst.) vztahuje se též na pojistné případy, které nastaly mezi 1. srpnem a 1. říjnem. Byloť by zajisté nespravedlivo, aby ty zajisté velice časté případy úmrtí a invalidity způsobené událostmi válečnými byly hůře posuzovány oproti těm případům, které z téže příčiny dostavily se až po 1. říjnu 1914.

Sociálně-politická ustanovení veřejné správy nejsou pouze rázu repressivního tím, že mají odstraniti a potlačiti sociální tíseň, nýbrž některá z nich mají za účel zabrániti vzniku společenských nehod a hospodářských poruch. Ve směru tomto zejména osnova o sociálním pojištění má četné předpisy o t. zv. sociální

profylaxi a sociální hygieně.*) A tu dlužno na konec poukázati na to, že zvláštní náhodou krátce před vypuknutím války vydáno bylo minist. nařízení ze dne 25. června 1914 č. 139 ř. z. o výcviku v ošetřování nemocných, o přijímání žákyň do cvičných kursů, době výcviku a o předmětech vyučovacích, jakož i o průkazu způsobilosti pro úřad ošetřovatelek (zvláštní diplomové zkoušky, slib vykonávati ošetřování nemocných ve válce a v epidemiích).

Toť stručný obsah nejdůležitějších ustanovení povahy sociálněpolitické, obsažených ve válečných zákonech. Jak řečeno, mnohá ustanovení mají platnost dočasnou a takými jsou i důsledky ustanovení těch. Vážné účinky událostí válečných zejména ve třídách nižších skupin nesamostatně i samostatně výdělečně činných přímo nutí k oprávněnému stesku, že totiž naše sociální pojištění nebylo včas uzákoněno. Mohli tak býti opatřeni i ti, kdož válkou stali se invalidními, mohouce tak býti oprávněni k rentě invalidní, jak tomu jest v sousední říši německé, kde dle říš. poj. řádu z r. 1911 též příslušníci stavu vojenského a jich eventuelní pozůstalí mají nárok na rentu invalidní, pokud se týče rentu vdovskou a sirotčí (§§ 1226, 1281, 1258 a násl.). Než přes to výhod invalid. pojištění stanou se účastnými i příslušníci celkového státu našeho, pokud byli, jsouce v Německu zaměstnáni, povoláni ke službě vojenské. Neboť služební výkony ve vojště rakousko-uherském byly na roveň postaveny služebním výkonům v říši německé, následkem čehož se služba vojenská počítá za týdenní příspěvky dle § 1280 a čáka na rentu invalidní nezaniká. Stejně pak nepozbývají pojistných nároků ani pozůstalí, pokud bydlí uvnitř hranic říšsko-německých (§ 1268). Mohl proto právem vysloviti Zahn**): ... Nunmehr bildet die Sozialversicherung ein hervorragendes Glied in der gesamten Kriegsfürsorge-Organisation. Erfolgreich hilft sie mit, die Schäden, die der Krieg auf gesundheitlichem, wirtschaftlichem und sozialem Gebiet hervorruft, in ihren Folgen für die Wohlfahrt des Einzelnen und des ganzen Volkes auf's mildeste zu beschränken.

Zkušenost učí, že všeobecná tíseň a hromadná neštěstí obměkčují srdce bližních a bývají značnou vzpruhou dalekosáhlých

*) Srv. Lukáš: Sociální profylaxe v osnově zákona o sociálním pojišťování v Haškovcově Revui pro neuropsychopathologii atd. 1913, str. 135 a násl.

**) Wirkung der Sozialversicherung resp. v dodatku ke spisku tomu: Die Sozialversicherung und der jetzige Krieg (1915).

zařízení blahovolných. Též naše střední třídy budou velice těžce dotčeny účinky války v tom směru, že zbude zde valně invalidů, o něž bude dlužno se postarati, a zůstane zde hojně osob, jež co do své výživy závislými byly na výdělku mužů ve válce padlých nebo následkem zranění nebo nemocí zemřelých. Proniklo-li nadto u nás sociálně-politické cítění v dobách, kde obyčejný postup života a hospodářství národního přinášel různé sociální tísně určitých tříd společenských a kde následkem toho uznána potřeba všeobecné pomoci vzájemné za vydatné pomoci státní ve formě sociálního pojištění,*) můžeme pevně doufati, že toto cítění po ukončení války se jenom zvětší. Vždyť již nyní ozývají se hlasy, a to nejen u nás,*) nýbrž i ze zemí, v nichž povinné pojištění sociální, zejména dělnické, daleko později počalo bujeti (Francie), že se tam mluví o válečném výslužném jakožto zvláštní zákonné péči o válečné invalidy.

Doufejme, že hlasy tyto nebudou hlasem volajícího na poušti!

---

*) Srv. § 108 vlád. osnovy (§ 108 a) zprávy výb. soc.), dle něhož stát má přispěti ke každé rentě invalidní 90 K.

*) Tak dle zpráv denních listů prohlásil min. předs. hr. Stürgkh dne 6. února 1915, že již v nejbližší době stanou se v Rakousku i Uhrách prozatímní opatření ve prospěch pozůstalých po vojínech před šesti měsíci padlých. Dále prohlásil, že se chystá zákon o zaopatření vojínů invalidních, který ihned po uzavření míru bude parlamentu předložen. — V říši německé nabyly snahy ty konkretního rázu již tím, že rozpočtová komise říšského sněmu ve svém dubnovém zasedání zkoumala otázku, jak zaopatřiti válečné invalidy a pozůstalé po padlém mužstvu a po důstojnících, a usnesla se, požádati říšský pokladní úřad, aby byl sebrán příslušný materiál. Dne 11. května sešla se pak rozpočtová komise říšského sněmu, aby pokračovala v rokování o zákonech ve příčině pozůstalých po vojenských osobách a jejich zaopatření. Státní tajemník říšského pokladního úřadu prohlásil, že spolkové vlády v zásadě souhlasí, aby se vzal zřetel na pracovní příjmy při zaopatření účastníků války a jejich pozůstalých vedle příjmů jim náležejících dle nynějších příslušných zákonů. Než časem stala se věc tak naléhavá, že již cís. nařízením ze dne 12. června 1915 č. 161 ř. z. zmocněna vláda k vydání min. nařízení z téhož dne č. 162 ř. z., jímž i nadále placeny býti mají příspěvky na výživu dle zákona ze dne 26. prosince 1912 č. 237 ř. z. a spolu stanoveny zvláštní minimální podpory pro invalidy, rodiny invalidů a pro pozůstalé po padlých a zemřelých vojácích.